

SXEDIO.G19

6.4.1957: Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΞΟΡΙΣΤΟΙ ΤΟΥ ΑΦΗΝΟΝΤΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΚΑΙ ΑΝΑΧΩΡΟΥΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΕΥΧΕΛΛΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΜΕ ΤΟ ΠΛΟΙΟ ΟΛΥΜΠΙΚ ΘΑΝΤΕΡ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΩΝΑΣΗ

Μετά την υποβολή των συνταγματικών προτάσεων του Λόρδου Ράγκλιφ το δεκέμβρη του **1956**, για αυτοκυβέρνηση στην Κύπρο οι Βρεττανοί ήλπιζαν ότι θα βρίσκονταν Κύπριοι που θα συνεργάζονταν μαζί τους μια και ο Μακάριος βρισκόταν εξόριστος στις Σεϋχέλλες.

Ετσι άρχισαν να πείθονται ότι για να υπάρξουν συνομιλίες έπρεπε να αφεθεί ελεύθερος ο Μακάριος.

Ετσι οι Αγγλοι αποφάσισαν, ύστερα και από την παρέμβαση του Καραμανλή και στους αμερικανούς, για να δράσουν. Ηθελαν όμως μια δικαιολογία. Και αυτό που έθεταν ως όρο ήταν ο Μακάριος να καταδικάσει τη βία στην Κύπρο.

Οι Αγγλοι ειδοποίησαν τον Μακάριο σχετικά με τις αξιώσεις τους για να καταδικάσει τη βία, δηλαδή την ΕΟΚΑ και ο Αρχιεπίσκοπος ύστερα από μελέτη της κατάστασης προέβη σε μια δικολαβική δήλωση με την οποία καλούσε την ΕΟΚΑ να σταματήσει τη δράση της θέτοντας ως όρο ότι θα έδειχνε η Αγγλία πνεύμα κατανόησης και θα καταργούσε την Κατάσταση Εκτακτης Ανάγκης που είχε κηρύξει στο νησί.

Η αξίωση του Μακαρίου προς τη Βρετανία να δείξει κατανόηση μπορούσε να σήμαινε πολλά.

Η εκτίμηση ασφαλώς θα ήταν υποκειμενική για τον καθένα και αυτό έδινε στο Μακάριο πολλά περιθώρια να ελιχθεί και να διαπραγματευθεί.

Ο φρουρός του στις Σεϋχέλλες Φίλιππ δε Γκέϊτς, στο βιβλίο του "Ο Μακάριος στην εξορία", έγραψε για τις δύσκολες εκείνες στιγμές του Μακαρίου να βρει την κατάλληλη φρασεολογία που θα χρησιμοποιούσε στην απάντηση του προς τη Βρετανική Κυβέρνηση:

" Όταν κατέβηκα κάτω το άλλο πρωί (**22.3.1957**) βρήκα τον Αρχιεπίσκοπο χλωμό και αναστατωμένο. Μου

είπε ότι δεν είχε κοιμηθεί τη νύκτα γιατί σκεπτόταν την απάντηση του στη Βρετανική Κυβέρνηση. Φαινόταν να ήταν υπό το κράτος μεγάλης έντασης και μου είπε ότι ήταν δύσκολο γι' αυτόν να πάρει μια απόφαση για ένα τόσο κρίσιμο θέμα χωρίς τη συμβουλή που θα μπορούσαν να του δώσουν οι αντιπρόσωποι διαφόρων μερίδων στην Κύπρο που γνώριζαν καλύτερα τα τελευταία γεγονότα. Πέρασε όλη εκείνη τη μέρα γράφοντας και ξαναγράφοντας την απάντηση του στη βρετανική Κυβέρνηση που τελικά παρέδωσε στον Κυβερνήτη Ουίλλιαμς των Σεΰχελλών στις **6.45** στις **22** Μαρτίου **1957**".

Ανέφερε ο Μακάριος στην επιστολή- δήλωση του:

"Το ψήφισμα των Ηνωμένων Εθνών διά του οποίου ζητείτο η επανάληψις διαπραγματεύσεων διά μίαν ειρηνικήν, δημοκρατικήν και δικαίαν λύσιν του Κυπριακού προβλήματος, σύμφωνα προς τας αρχάς του Καταστατικού Χάρτου των Ηνωμένων Εθνών, αποτελεί την αφετηρίαν προς τελικόν διακανονισμόν του ζητήματος. Αντιλαμβανόμεθα ότι το ψήφισμα τούτο αποτελεί έκφρασιν της επιθυμίας των Ηνωμένων Εθνών διά διμερείς διαπραγματεύσεις μεταξύ της Βρετανικής Κυβερνήσεως και του κυπριακού λαού. Η οργάνωσις ΕΟΚΑ, συμμορφούμενη προς το πνεύμα τους ψηφίσματος των Ηνωμένων Εθνών και διά να διευκολύνη επανάληψιν των τοιούτων διαπραγματεύσεων διακηρύττει ότι είναι ετοίμη να αναστείλη τας επιχειρήσεις της ευθύς ως ήθελον απελευθερωθή.

Ούτω μια νέα κατάστασις εδημιουργήθη διανοίγουσα τον δρόμον προς την αποκατάστασιν της ειρήνης εν τη Νήσω. Εν τούτοις η Βρετανική Κυβέρνησις δεν ικανοποιήθη με την προσφοράν εκχειρίας εκ μέρους της ΕΟΚΑ, διότι οι ηγέται αυτής εκήρυξαν μόνον αναστολήν και ουχί κατάπαυσιν των επιχειρήσεων. Θα εθλιβόμην μεγάλως εάν η οδός προς την ειρήνη η οποία ηνοιχθη τώρα, πρόκειται να φραχθή διά του επιχειρήματος τούτου.

Εν τη ειλικρινεί επιθυμία μου να ίδω την ειρήνην αποκαθισταμένην εν τη νήσω, απευθύνω

έκκλησιν εις την οργάνωσιν ΕΟΚΑ και εις την Βρετανικήν Κυβέρνησιν. Απευθύνω έκκλησιν εις την ΕΟΚΑ να κηρύξη κατάπαυσιν όλων των επιχειρήσεων υπό τον όρον ότι η Βρετανική Κυβέρνησις θα επιδείξη πνεύμα κατανοήσεως, καταργούσα ταυτοχρόνως την παρούσαν κατάστασιν εκτάκτου ανάγκης. Επί του προκειμένου επαναλαμβάνω ότι έγγραψα προς τον Κυβερνήτην της Κύπρου εις την από 2 Φεβρουαρίου 1956 επιστολήν μου.

" Η τοιαύτη ειρήνευσις, έγγραφα εις την επιστολήν μου εκείνην, θα επιτευχθή ταχύτερον παντός άλλου διά της πολιτικής, η οποία δέον να ακολουθηθή ταυτοχρόνως υπό της Υμετέρας Εξοχότητος. Η πολιτική αύτη πρέπει να είναι πολιτική κατευνασμού, ικανή να εμπνεύση εις τους πολίτας το αίσθημα της ελευθερίας και της ασφαλείας. Ούτω η έκτακτος κατάστασις, τα στρατιωτικά μέτρα και η έκτακτος νομοθεσία πρέπει να ανακληθούν και να χορηγηθή αμνηστία δι' όλα τα πολιτικά αδικήματα.

Όσον αφορά την πρόθεσιν μου, ο Υπουργός Αποικιών εδήλωσεν ότι ευθύς ως να προέβαινε εις δημοσίαν δήλωσιν καλών την ΕΟΚΑ να καταπαύση την βίαν θα ήμην ελεύθερος να μεταβώ οπουδήποτε θα ήμην ελεύθερος να μεταβώ οπουδήποτε εκτός της Κύπρου. Επιθυμώ να καταστήσω σαφές ότι η προσωπική απελευθέρωσις μου ουδέποτε θα αποτελέση αντικείμενον παζαρεύματος. Ως πνευματικός και εθνικός ηγέτης του ελληνικού λαού Κύπρου, το πρώτιστον ενδιαφέρον αφεώρα και θα εξακολουθήση ν' αφορά τα συμφέροντα του λαού και ουχί την προσωπικήν μου ευημερίαν. Αισθάνομαι βαθύτατα ότι η επάνοδος μου εις την Κύπρον θα δημιουργήση ανταπόκρισιν εκ μέρους του λαού της Κύπρου και τούτο θα αποτελέση παράγοντα, ο οποίος δεν πρέπει να υποτιμηθή.

Ο Υπουργός των Αποικιών, ανέφερεν επίσης ότι η Κυβέρνησις του φρονεί τι είναι καλύτερον να αντιμετωπίσας διεθνείς απόψεις του προβλήματος

πρώτον διά συζητήσεως εις το ΝΑΤΟ, εξέφρασεν όμως στην ελπίδα να χωρήση βραδύτερον εις συνταγματικά συζητήσεις. Δήλωσις της ελληνικής Κυβερνήσεως, ορθώς ερμηνευσάσης το πνεύμα του ψηφίσματος των Ηνωμένων Εθνών, έδωσεν ήδη την απάντησιν ότι αύτη (η Ελληνική Κυβέρνησις) δεν θα ήτο πρόθυμος να λάβη μέρος εις συζήτησιν του Κυπριακού προβλήματος εντός του ΝΑΤΟ, διότι αι συνομιλίας πρέπει να επαναληφθούν απ' ευθείας, μεταξύ της Βρετανικής Κυβερνήσεως και του Κυπριακού λαού.

Ειλικρινώς πιστεύω ότι εάν η Βρετανική Κυβέρνησις νομίζη ότι θα ηδύνατο να ευρεθή οιοσδήποτε Ελλην Κύπριος να διαπραγματευθή εν τη απουσία μου, τούτο θα απετέλει σπαστάλην χρόνου. Εν τέλει εκφράζω την ελπίδα ότι η Βρετανική Κυβέρνησις θα αντιληφθή και θα εκτιμήση την ειλικρινή επιθυμίαν μου διά την αποκατάστασιν της ειρήνης εν τη Νήσω.

Εκφράζω επίσης την ευχήν ότι η οδός η οποία ηνοιχθη τώρα, θα οδηγήση εις την ειρήνην εν πνεύματι αμοιβαίας εμπιστοσύνης και κατανοήσεως.

Μαχέ Σευχέλλαι,

22 Μαρτίου, 1957

(Μεταγλώττιση)

"Το ψήφισμα των Ηνωμένων Εθνών με το οποίο ζητείτο η επανάληψη διαπραγματεύσεων για μια ειρηνική, δημοκρατική και δίκαιη λύση του Κυπριακού προβλήματος, σύμφωνα προς τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, αποτελεί την αφειτηρία προς τελικό διακανονισμό του ζητήματος. Αντιλαμβανόμαστε ότι το ψήφισμα αυτό αποτελεί έκφραση της επιθυμίας των Ηνωμένων Εθνών για διμερείς διαπραγματεύσεις μεταξύ της Βρετανικής Κυβέρνησης και του κυπριακού λαού. Η οργάνωση ΕΟΚΑ, συμμορφούμενη προς το πνεύμα του ψηφίσματος των Ηνωμένων Εθνών και για να διευκολύνει επανάληψη των τέτοιων διαπραγματεύσεων διακηρύττει ότι είναι έτοιμη να αναστείλει τις επιχειρήσεις της ευθύς ως

ήθελαν απελευθερωθεί.

Ετσι μια νέα κατάσταση δημιουργήθηκε που διανοίγει το δρόμο προς την αποκατάσταση της ειρήνης στη Νήσο. Εν τούτοις η Βρετανική Κυβέρνηση δεν ικανοποιήθηκε με την προσφορά εκχειρίδας από μέρους της ΕΟΚΑ, διότι οι ηγέτες της κήρυξαν μόνο αναστολή και όχι κατάπαυση των επιχειρήσεων. Θα εθλιβόμουν μεγάλως εάν η οδός προς την ειρήνη η οποία ανοίχθηκε τώρα, πρόκειται να φραχθεί με το επιχείρημα αυτό.

Στην ειλικρινή μου επιθυμία να δω την ειρήνη να αποκαθίσταται στη νήσο, απευθύνω έκκληση στην οργάνωση ΕΟΚΑ και στη Βρετανική Κυβέρνηση. Απευθύνω έκκληση στην ΕΟΚΑ να κηρύξει κατάπαυση όλων των επιχειρήσεων υπό τον όρο ότι η Βρετανική Κυβέρνηση θα επιδείξει πνεύμα κατανόησης που καταργεί ταυτόχρονα την παρούσα κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Επί του προκειμένου επαναλαμβάνω ότι έγραψα προς τον Κυβερνήτη της Κύπρου στην από **2** Φεβρουαρίου **1956** επιστολήν μου.

"Η τέτοια ειρήνευση, έγγραφα στην επιστολή μου εκείνη, θα επιτευχθεί ταχύτερον από κάθε άλλο με την πολιτική, η οποία πρέπει να ακολουθηθεί ταυτόχρονα από την Εξοχότητά σας. Η πολιτική αυτή πρέπει να είναι πολιτική κατευνασμού, ικανή να εμπνεύσει στους πολίτες το αίσθημα της ελευθερίας και της ασφάλειας. Ετσι η έκτακτη κατάσταση, τα στρατιωτικά μέτρα και η έκτακτη νομοθεσία πρέπει να ανακληθούν και να χορηγηθεί αμνηστία για όλα τα πολιτικά αδικήματα.

Όσον αφορά την πρόθεση μου, ο Υπουργός Αποικιών εδήλωσεν ότι ευθύς ως να προέβαινε σε δημόσια δήλωση καλώντας την ΕΟΚΑ να καταπαύσει τη βία θα ήμουν ελεύθερος να μεταβώ οπουδήποτε θα ήμουν ελεύθερος να μεταβώ οπουδήποτε εκτός της Κύπρου. Επιθυμώ να καταστήσω σαφές ότι η προσωπική απελευθέρωση μου ουδέποτε θα αποτελέσει αντικείμενο παζαρεύματος. Ως πνευματικός και εθνικός ηγέτης του ελληνικού λαού Κύπρου, το πρώτιστο ενδιαφέρον αφορούσε και θα εξακολουθήσει

να αφορά τα συμφέροντα του λαού και όχι την προσωπική μου ευημερία. Αισθάνομαι βαθύτατα ότι η επάνοδος μου στην Κύπρο θα δημιουργήσει ανταπόκριση από μέρους του λαού της Κύπρου και τούτο θα αποτελέσει παράγοντα, ο οποίος δεν πρέπει να υποτιμηθεί.

Ο υπουργός των Αποικιών, ανέφερε επίσης ότι η Κυβέρνηση του φρονεί τι είναι καλύτερα να αντιμετωπίσει τις διεθνείς απόψεις του προβλήματος πρώτο με συζήτηση στο NATO, εξέφρασε όμως στην ελπίδα να χωρήσει βραδύτερο σε συνταγματικές συζητήσεις. Δήλωση της ελληνικής Κυβέρνησης, που ερμήνευσε ορθώς το πνεύμα του ψηφίσματος των Ηνωμένων Εθνών, έδωσε ήδη την απάντηση ότι αυτή (η ελληνική Κυβέρνηση) δεν θα ήταν πρόθυμη να λάβει μέρος σε συζήτηση του Κυπριακού προβλήματος εντός του NATO, διότι οι συνομιλίες πρέπει να επαναληφθούν απ' ευθείας, μεταξύ της Βρετανικής Κυβέρνησης και του Κυπριακού λαού.

Ειλικρινά πιστεύω ότι εάν η Βρετανική Κυβέρνηση νομίζει ότι θα μπορούσε να ευρεθεί οποιοσδήποτε Έλληνας Κύπριος να διαπραγματευθεί στην απουσία μου, αυτό θα αποτελούσε σπαστάλη χρόνου. Εν τέλει εκφράζω την ελπίδα ότι η Βρετανική Κυβέρνηση θα αντιληφθεί και θα εκτιμήσει την ειλικρινή επιθυμία μου για την αποκατάσταση της ειρήνης στη Νήσο.

Εκφράζω επίσης την ευχή ότι η οδός η οποία ανοίχθηκε τώρα, θα οδηγήσει στην ειρήνη σε πνεύμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης και κατανόησης.

Μαχέ Σεϋχέλλες,
22 Μαρτίου, 1957

Η απάντηση του Μακαρίου, που δεν ικανοποιούσε απόλυτα τους Βρετανούς έφθασε στο Λονδίνο καθώς ο Πρωθυπουργός Χάρολντ Μακμίλλαν συνέχιζε τις συνομιλίες του με τον αμερικανό Πρόεδρο Ντουάϊτ Αϊζενχάουερ στις Βερμούδες.

Σύμφωνα με τον Καραμανλή ο Αϊζενχάουερ κράτησε το λόγο του και ήγειρε στη συνάντηση αυτή το

θέμα της απελευθέρωσης του Μακαρίου στο Μακμίλλαν και σε λίγο είχε ενθαρρυντικά νέα για να του διαβιβάσει για το θέμα της απελευθέρωσης του Μακαρίου.

Εξάλλου ο Μακμίλλαν γράφει στα απομνημονεύματά του:

"Η ελπίδα ότι ο Αρχιεπίσκοπος θα έκανε μια καθαρή δήλωση ήταν πάντα μηδαμινή. Η διακήρυξη του ήταν αμφίβολη παρόλον ότι περιλάμβανε πολλά καλά αισθήματα για μια νέα αρχή. Ηθελε να καταργήσουμε τους κανονισμούς εκτάκτου ανάγκης, πράγμα που δεν μπορούσαμε να δεχθούμε. Ωστόσο εξακολουθούσα να αισθάνομαι ότι η υπεκφυγή του δεν έπρεπε απαραίτητως να σημαίνει διατήρηση του στις Σευχέλλες. Το τι έπρεπε να είμαστε σίγουροι ήταν ότι δεν έπρεπε να εμφανισθούμε ότι αποδεχόμαστε τους όρους τους οποίους προσπαθούσε να επιβάλει".

Η αγγλική Κυβέρνηση, όπως αποκαλύπτει ο Μακμίλλαν διχάστηκε αργότερα στο θέμα της απόλυσης του Μακαρίου σε ιέρακες και περιστέρια.

Ο Λέννοξ Μπόϊντ και άλλοι κατά ένα παράξενο λόγο και ο Κυβερνήτης της Κύπρου Σερ Τζων Χάρτιγκ τάχθηκαν με τα περιστέρια και ζητούσαν απελευθέρωση του Μακαρίου.

Σκληρά αντιδρούσε ο Λορδος Σώλσμπερι, Πρόεδρος του Ανακτοσυμβουλίου.

Ο Σώλσμπερι επέμενε μέχρι το τέλος κι έτσι αναγκάστηκε να υποβάλει την παραίτηση του σε ένδειξη διαμαρτυρίας.

Παρά το γεγονός ότι η δήλωση του Μακαρίου δεν ικανοποιούσε απόλυτα τη βρετανική Κυβέρνηση, αυτή προχώρησε τελικά στην απελευθέρωση του Μακαρίου φοβούμενη περισσότερες επικρίσεις τόσο από τους εργατικούς όσο και τον Τύπο.

Την απόφαση της βρετανικής Κυβέρνησης ανακοίνωσε ο υπουργός Αποικιών Λέννοξ Μπόϊντ στις **28 Μαρτίου 1957**.

Ο Μπόϊντ απέρριψε τους όρους του Μακαρίου για κατάργηση των κανονισμών εκτάκτου ανάγκης στην Κύπρο και άφησε το θέμα αυτό στα χέρια του Κυβερνήτη

Σερ Τζων Χάρτιγκ, ο οποίος θα αποφάσιζε "εάν και όταν το θεωρήσει ασφαλές".

Για τον Μπόϊντ και γενικά τα περιστέρια της βρετανικής Κυβέρνησης ήταν ικανοποιητική η έκκληση του Μακαρίου στην ΕΟΚΑ για τερματισμό της δράσης της.

Απαντώντας σε ερώτηση γιατί αποφασίστηκε να απολυθεί ο Μακάριος αφού η δήλωση του δεν ήταν τόσο ικανοποιητική ο Μπόϊντ είπε:

" Δεν παρατηρήθηκε ουσιαστικά υποτροπή της βίας και μολονότι η δήλωση του Αρχιεπισκόπου έγινε υπό όρους, εν τούτοις περιλαμβάνει έκκληση προς τερματισμό της βίας".

Ο Μπόϊντ συνόδευσε την αναγγελία της απελευθέρωσης του Μακαρίου με προσφορά προς τον αρχηγό της ΕΟΚΑ, που είχε ήδη προσφερθεί να αναστείλει τη δράση της ΕΟΚΑ, για ασφαλή έξοδο από την Κύπρο και σε άλλα μέλη της ΕΟΚΑ που δεν είχαν συλληφθεί ώστε να προωθήσει ραγδαίαν επάνοδο σε ειρηνικές συνθήκες.

Η προσφορά της αγγλικής Κυβέρνησης δεν ήταν απόλυτη. Γιατί ενώ τερματιζόταν η εξορία του Μακαρίου και των τριών συνεξοριστών του Μητροπολίτη Κυρηνείας Κυπριανού, Παπασταύρου Παπαγαθαγγέλου και Πολύκαρπου Ιωαννίδη, απαγορεύθηκε η επιστροφή τους στην Κύπρο.

Έτσι η μόνη οδός που αφηνόταν ανοικτή στο Μακάριο ήταν εκείνη προς την Αθήνα.

Πίσω στην Κύπρο η αναγγελία της απελευθέρωσης του Μακαρίου χαιρετίστηκε με πανηγυρικές δοξολογίες και παρελάσεις. Για **24** ώρες ο κυπριακός λαός πανηγύριζε χωρίς οι Άγγλοι να επεμβαίνουν στους γιορτασμούς. Αντίθετα μπορεί να λεθχεί ότι συμμετείχαν σ'αυτούς.

Για πρώτη φορά από την έναρξη της δράσης της ΕΟΚΑ ο Κυπριακός λαός πανηγύριζε με την καρδιά του, συγκροτούσε διαδηλώσεις και φώναζε υπέρ του Μακαρίου, της Ελλάδας και της Ένωσης, χωρίς να έχει τον μπαμπούλα του Άγγλου στρατιώτη στο κεφάλι του.

Στον ιερό ναό Φανερωμένης έγινε πανηγυρική

δοξολογία ενώ μια τεράστια φωτογραφία του Μακαρίου στήθηκε στο μέσο της Εκκλησίας. Μερικοί έτρεχαν να ασπασθούν και τη φωτογραφία του Μακαρίου όπως έκαμναν με τις εικόνες των Αγίων.

Αργότερα ο λαός ξεχύθηκε στους δρόμους με επικεφαλής τις ελληνικές σημαίες. Οι Αγγλοι και οι Τούρκοι επικουρικοί, (οι άνδρες της επικουρικής αστυνομίας που συγκρότησαν οι Αγγλοι από Τούρκους Κυπρίους κυρίως) τους χειροκροτούσαν, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις οι Αγγλοι άφηναν τα δακρυγόνα και τα ρόπαλα και αντάλλαζαν χειραψίες και ασπασμούς με τους διαδηλωτές μετέχουν στην ελπίδα για ένα καλύτερο και ειρηνικό μέλλον. Το παρελθόν αφηνόταν πίσω.

Σαν κόπασαν οι πανηγυρισμοί ο κυβερνήτης της Κύπρου Σερ Τζων Χάρτιγκ προειδοποίησε στις **29** Μαρτίου **1957** το βράδυ ότι οι Έλληνες έπρεπε να εργασθούν πάνω στα προβλήματα του μέλλοντος της νήσου και κάλεσε τον αρχηγό της ΕΟΚΑ να κατέβει κι' αυτός με τη σειρά του από το βουνό για να μπορέσουν να καρποφορήσουν οι προσπάθειες:

" Σκοπός των δυνάμεων ασφαλείας είναι η δημιουργία συνθηκών ειρήνης, η δε αναχώρηση του Γρίβα και των συνεργατών του θα συμβάλει στην ειρήνευση" ανέφερε ο Χάρτιγκ.

Δεν ήταν μόνο η αγγλική Κυβέρνηση που καλούσε το Στρατηγό Γρίβα να σταματήσει τη δράση του για να δοθεί καιρός και ευκαιρία για διαπραγματεύσεις. Και η Ελληνική Κυβέρνηση το ίδιο έκαμνε.

Όπως αποκαλύπτει ο ίδιος ο Γρίβας στα Απομνημονεύατά του, οι φωνές και οι εκκλήσεις από την Ελλάδα, άρχισαν να φθάνουν μέσω του Έλληνα προξένου στη Λευκωσία. Με αυτές καλείτο να κηρύξει κατάπαυση του πυρός την ημέρα της άφιξης του Μακαρίου στην Ελληνική πρωτεύουσα.

"Διά το θέμα της αναχωρήσεως αναμενόμεν συνεννόησιν μετά του Μακαρίου" ανέφερε στην επιστολή του υπό ημερομηνίαν **2** Απριλίου ο Έλληνας πρόξενος προς το Γρίβα.

Η απόφαση της Βρετανίας να απελευθερώσει το Μακάριο χαιρετίστηκε τόσο από την Ελλάδα όσο και από τις άλλες χώρες σαν καλό σημάδι για περαιτέρω πρόοδο.

Ο Καραμανλής εξέφρασε την ελπίδα ότι με την απελευθέρωση του Μακαρίου θα αποκαθίστατο η παλιά φιλία μεταξύ Ελλάδας και Αγγλίας με την επιστροφή του Έλληνα πρεσβευτή στο Λονδίνο που είχε ανακληθεί με την εξορία του Μακαρίου. Τελικά ο πρεσβευτής Μόστρας επέστρεψε στη θέση του στις **31 Μαρτίου 1957**.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες ο εκπρόσωπος του Στέιτ Ντιπάρμεντ Λίγκολν Χουάιτ χαιρετίζοντας την απελευθέρωση του Μακαρίου εξέφρασε την ελπίδα ότι "θα παρασχεθεί τώρα η ευκαιρία για περαιτέρω πρόοδο προς λύση του κυπριακού ζητήματος".

Αντίθετες φωνές έφθαναν μόνο από τους τούρκους. Στην Αγκυρα ο πρωθυπουργός Αιτάν Μεντερές διαμαρτυρήθηκε για την απελευθέρωση του Μακαρίου, ενώ ο τουρκοκύπριος ηγέτης Φαζίλ Κουτσιούκ προειδοποίησε ότι αν επιτρεπόταν στο Μακάριο να ρθει στην Κύπρο θα αυξανόταν η τρομοκρατική δράση, πράγμα που θα ανάγκαζε τους τούρκους Κυπρίους όπως είπε, να αντιδράσουν.

Ο Κουτσιούκ επανέλαβε μάλιστα τις αξιώσεις του:

"Ζητούμε όπως η τουρκική Κυβέρνηση επιμείνει στο διαμελισμό της νήσου".

Στο "Σαν Σουσί" στις Σεϋχέλλες μόλις ανακοινώθηκε ότι ο Μακάριος και οι συνεξόριστοι του ήταν ελεύθεροι ήρθαν τα μέτρα ασφαλείας και ο Μακάριος ένοιωσε για πρώτη φορά ύστερα από **13** μήνες ελεύθερος. Και η πρώτη του ενέργεια ήταν να καλέσει τους δημοσιογράφους στο Σαν Σουσί και υπέβαλε τους όρους του στην αγγλική Κυβέρνηση: Δεν θα παρακαθόταν σε συνομιλίες εκτός αν του επιτρεπόταν να επιστρέψει στην Κύπρο (**23.3.1957**):

" Δεν γνωρίζω κατά ποίον τρόπον η Βρετανική Κυβέρνησις θα ανταποκριθή εις την απόφασιν των Ηνωμένων Εθνών διά της οποίας συνεστήθη ειρηνική δημοκρατική και δίκαια λύσις του Κυπρακού

ζητήματος. Προσωπικώς εγώ δεν προτίθεμαι να μετάσχω διαπραγματεύσεων διά το πολιτικόν μέλλον της Κύπρου, εάν δεν μου επιτραπή να επανέλθω εις Κύπρον. Επιθυμώ επίσης να τονίσω ότι διά τον Κυπριακόν λαόν δημοκρατική και δίκαια λύσις σημαίνει μόνον την εφαρμογήν της αυτοδιαθέσεως και ότι δεν θα παύσωμεν να επιδιώκωμεν τον αντικειμενικόν αυτόν σκοπόν. Ο αποικισμός ανήκει εις το παρελθόν και δεν δύναται να έχη μέλλον εν Κύπρω".

Ο Αρχιεπίσκοπος και οι συνεξόριστοι του έδωσαν δυο δεξιώσεις πριν αναχωρήσουν από τη Μαχέ. Η μια ήταν για τους επισήμους και η άλλη για το προσωπικό του Σαν Σουσί. Στις 6 Απριλίου 1957 όλο χαρά ξεκίνησε μαζί με τους συνεξοριστούς του για το λιμάνι της Βικτώριας όπου τους περίμενε το πλοίο "Ολύμπικ Θάντερ".

Η αντίστροφη μέτρηση άρχιζε...

Φεύγοντας ο Αρχιεπίσκοπος αποχαιρέτισε το λαό των Σεϋχελλών με μια δήλωση του προς την εφημερίδα "Σεϋχελλουά":

"Εχω επισκεφθεί πολλές χώρες σε όλο τον κόσμο και δεν είναι υπερβολή να πω ότι εις τας Σεϋχέλλας είδα τα ωραιότερα τοπία".

Από την άλλη ο Μακάριος προέβη σε δυο γενναίες εισφορές. Η πρώτη από χίλιες λίρες ήταν υπό μορφή υποτροφίας. Η δεύτερη ήταν πιο μικρή και ήταν για το Νοσοκομείο των Σεϋχελλών.

Πάνω στο πετρελαιοφόρο "Ολύμπικ Θάντερ" του Αριστοτέλη Ωνάση ο Μακαριος χαιρέτισε τον πλοίαρχο και τους ναύτες που στάθηκαν στη γραμμή σαν να επρόκειτο για τιμητικό απόσπασμα που του απέδιδε τιμές.

Από τη Μαχέ το "Ολύμπικ Θάντερ" κατέπλευσε στο λιμάνι Ταματάβε της Μαδαγασκάρης, απ' όπου μετέβη στην πρωτεύουσα Ταναναρίβ και από εκεί με αεροπλάνο έφθασαν στη Ναϊρόμπη της Κένυας. Στο ξενοδοχείο Νόρφολκ οι Αγγλοι ήσαν όλο φιλοφρονήσεις προς το Μακάριο και τους συνεξοριστούς του.

Από τη στιγμή αυτή το ενδιαφέρον για το

Κυπριακό άρχισε να στρέφεται πάλι προς την Αθήνα όπου κατευθυνόταν ο Μακάριος.

Ο Μακάριος έφυγε από τις Σεύχελλες αλλά στη μνήμη του λαού των Σεύχελλών θα έμενε για πολλά ακόμα χρόνια. Η παρουσία του εκεί πρόσθεσε όπως έγραφε ο ανταποκριτής της εφημερίδας "τάϊμς" του Λονδίνου στη Μαχέ μια ακόμη φράση στο λαϊκό λεξιλόγιο των Σεύχελλών.

Σε ένα από τα παιχνίδια τους με τραπουλόχαρτα που έμοιαζει πολύ με το πόκερ και το οποίο ονομάζουν "Μεταλούμπα" οι κάτοικοι ονόμαζαν τους τρεις "ρηγάδες" "τρουά Μπόρμπ", δηλαδή τρεις γενειάδες. Με την άφιξη του Μακαρίου στο νησί τους η φρασεολογία είχε αλλάξει και οι κάτοικοι, αντί να αναφέρουν "τρουά μπόρμπ" έλεγαν "τρεις Μακάριοι".

Στις **27** Απριλίου **1957** ο Μακάριος έφθανε στην Αθήνα, ελεύθερος πια, όπου του επιφυλάχθηκε θερμή υποδοχή και στρώθηκε στη δουλειά για την επίλυση του Κυπριακού.